

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบัน รัฐบาลมีนโยบายมุ่งเน้นพัฒนาด้านการเกษตรกรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) จึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลาง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการรายได้ที่ดี ให้เกิดขึ้นในทุกระดับอันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง จากการประเมินผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล โดยประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ “จุดอ่อน” ของการพัฒนาที่สำคัญ คือ ระบบบริหารเศรษฐกิจ การเมือง และราชการ ยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจ และขาดประสิทธิภาพ ระบบกฎหมายล้าหลัง นำไปสู่ปัญหาเรื้อรังของประเทศ คือ การทุจริตประพฤติมิชอบที่เกิดขึ้นในภาคราชการ และในภาคธุรกิจเอกชน ขณะเดียวกันคุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ไม่สามารถปรับตัวรู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่ ทั้งฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยอ่อนแอ ไม่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม รวมทั้งความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความอยากจน และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

ในด้านภาคการเกษตร รัฐบาลได้มีการส่งเสริมสนับสนุนไม่ทางด้านเงินทุนในการประกอบอาชีพทางการเกษตร การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลต่างๆ เพื่อมุ่งให้เกษตรกรมีการพัฒนาความรู้ เพิ่มรายได้ เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้มากขึ้น และสิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับการเจริญเติบโต ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นั่นคือ การพัฒนาทางการศึกษา โดยรัฐบาลมุ่งให้มีการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ ประสบการณ์ได้สัมผัสกระทำจริง ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน ที่เน้นกระบวนการทำงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยคน ให้มีหลักคิด รู้จักใคร่ครวญ เลือกรสร ปรับตัวเข้ากับเหตุการณ์และสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่ชีวิตตลอดเวลา ส่งผลต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการเรียนการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น

ในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้นั้น ต้องให้ความสำคัญต่อผู้เรียน โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (มีส่วนร่วม) นั่นเอง ซึ่งก็หมายถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ด้วยการกำหนดจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งความรู้ สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ที่ส่งเสริมผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพ สัมพันธ์กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัด ความสนใจและความต้องการ ตัวครูมีบทบาทกระตุ้นเสริมแรงผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะให้ได้ค้นพบคำตอบ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม มีความรับผิดชอบ ฝึกที่จะประเมินผล ปรับปรุงตนเองยอมรับผู้อื่น สร้างค่านิยมของความเป็นพลเมืองดีของชุมชนของประเทศ และของโลก ตัวผู้เรียนมีบทบาทที่จะร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม วิธีการเรียนรู้ ได้คิด ปฏิบัติเอง เรียนรู้ด้วยตัวเอง ตามความถนัดความสนใจแต่ละคน รวมทั้งประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน จากตัวผู้เรียนเอง โดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกัน (ลัดดา ศิลาน้อย, 2544 อ้างอิงในนฤมล ลาน้ำทิพย์, 2545)

ปัญหาที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในอดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรและครูผู้สอน โดยครูเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดขบวนการเรียนรู้ ไม่ได้ฝึกขบวนการคิด ไม่กล้าแสดงออกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีน้อย กิจกรรมไม่เป็นที่สนใจ ทำให้ความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเกิดขึ้นน้อย ผู้เรียนไม่มีความภาคภูมิใจในการลงมือปฏิบัติ และในด้านการประเมินผลเป็นการประเมินผลของผู้สอนฝ่ายเดียว ทำให้ผู้เรียนคิดว่าการทำงานตามที่คุณสอนสั่งก็ได้คะแนนดีเอง ซึ่งผู้เรียนไม่ได้เห็นคุณค่าของการเรียนวิชาเกษตร และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อนึ่ง การจัดให้มีการไปทัศนศึกษานอกสถานที่ค่อนข้างลำบาก เพราะผู้สอนและผู้ควบคุมดูแลในการไปทัศนศึกษานอกสถานที่ต่างๆ มีน้อย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีครูผู้สอนวิชาเกษตรกรรมอยู่ 1 คน และรับผิดชอบสอน 7 รายวิชา และต้องเตรียมแผนการสอนทุกรายวิชา โดยผู้สอนเป็นผู้ศึกษาคำอธิบายรายวิชา นำมาเขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดเนื้อหา และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยกระบวนการทั้งหมดผู้เรียน

ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น ทำให้การร่วมทำกิจกรรมโดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดไม่ตรงตามความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนไม่สนใจเรียน รู้สึกน่าเบื่อ ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีเฉพาะบางกลุ่มที่ร่วมทำกิจกรรม การลงมือปฏิบัติงานก็มักไม่ได้รับความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน ซึ่งอาจเป็นเพราะมีความคิดที่แตกต่างกัน และไม่เห็นจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันที่จะเกิดประโยชน์กับตนเอง

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความรู้สึกของผู้เรียนที่ไม่อยากเรียน เกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามคิดหากระบวนการให้ผู้เรียน เรียนแล้วเกิดความสุข รักในอาชีพเกษตรกรรม ไม่คิดว่าเป็นอาชีพด้อยค่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ต้องให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้สอนวิชาเกษตรกรรม สนใจที่จะนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรม และพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบสถานภาพการมีส่วนร่วม และได้องค์ความรู้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดจนได้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนักเรียนและครู ออกแบบ และดำเนินการตามแผนร่วมกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกระบวนการของการวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกต (Observation) วิธีการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติและสะท้อนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย (Reflection)

ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโครงงานเกษตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 87 คน

1.5 นิยามศัพท์

วิชาเกษตรกรรม หมายถึง รายวิชาที่วิชาการจัดให้มีการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และรวมถึงการใช้ศิลปวิทยาการในการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดผลผลิตอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนวิชาเกษตรในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในด้านการร่วมคิดวางแผนการจัดกิจกรรม ปฏิบัติงานร่วมกัน การสังเกต และมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยสะท้อนความคิดเห็น

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การกระทำในกระบวนการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง

โครงงาน หมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลและให้คำปรึกษาของครูตั้งแต่การคิดสร้างโครงงาน การวางแผน ดำเนินการ การออกแบบ การลงมือปฏิบัติ รวมทั้งกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผล